

Emilie Moberg och Anna Westberg Broström

Barntid och växttid

Ekokritiska läsningar av tidsförlopp och relationen mellan växter och barn i två bilderböcker

Child Time and Plant Time: Eco-critical Readings of the Lapses of Time and the Relationship between Plants and Children in Two Picturebooks

Abstract: This article examines the unsynchronized and synchronized lapses of time, in terms of “child time” and “plant time,” in two Swedish picturebooks where the relationship between children and plants becomes displayed as the main theme: En blommas liv (The life of a flower, 2008) by Stefan Casta and Sara Lundberg as well as Maskrosdagen (Dandelion day, 2012) by Per Gustavsson. Through eco-critical analytical readings of the picturebooks, we aim to highlight how the lapses of time are depicted and how plant time and child time relate to one another through the iconotext of the picturebooks. Firstly, we argue that the depictions of plant time and child time in the two picturebooks coincide in certain moments to produce synchronized, shared lapses of time. Secondly, our eco-critical readings delve into how chrononormativity as a concept comes to be played out in the two stories, pointing out reductionist ways of depicting plant time. We conclude by discussing the picturebooks as works of art, through which ephemeral moments of shared and overlapping life conditions are produced between humans and non-human species.

Keywords: eco-criticism, plants, time, anthropomorph, phytomorph, children, nature, chrononormativity, ephemera

©2025 E. Moberg, A. Westberg Broström. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), permitting all use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. Any included images may be published under different terms. Please see image captions for copyright details. Citation: *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning/Barnboken: Journal of Children's Literature Research*, Vol. 48, 2025 <http://dx.doi.org/10.14811/clr.v48.1039>

Studier inom växtbiologi och neurobiologi visar att växter är mer rörliga och aktiva än vad som tidigare antagits (Calvo et al.). Parallellt med att växter i högre grad uppmärksammas för den avgörande roll de spelar för biosfären och klimatet, har representationer av växter i filosofi, konst och litteratur framträtt som ett expanderande forskningsområde i form av miljöhumaniora och kritiska växtstudier. I den här artikeln intresserar vi oss för bilderboken som en konstform där representationer av växter som levande och agentiska organismer på olika sätt aktiveras. Även om växter som tema är vanligt förekommande i bilderböcker, är bilderböcker där särskilda växtarter identifieras och förses med agens och röst betydligt mer ovanligt (Reed, "The Role of Plants"). Vi har valt att analysera två bilderböcker som båda har relationer mellan barn och växter som sitt huvudtema: *En blommas liv* (2008) av Stefan Casta och Sara Lundberg samt *Maskrosdagen* (2012) av Per Gustavsson.

Ekokritiska analyser av bilderböcker utgör ett växande forskningsfält (Druker 9). En av de aspekter som undersökts är tid (Nykvist; Jönsson; Österlund et al.). Hur olika slags tid presenteras för barn i bilderböcker är något vi betraktar som särskilt angeläget att studera i en antropocen tidsålder där förlusten av biologisk mångfald accelererar (IPBES). Med stöd i queerteori och barnlitteraturforskning med utgångspunkt i kritiska växtstudier, betraktar vi de utvalda bilderböckerna som estetiska objekt med förmåga att skapa ögonblick av gemenskap och ontologiska överlappningar mellan människan och andra arter. Begreppen fytomorf, antropomorf och tillfälliga ögonblick utgör analysverktyg för att undersöka hur bilderböckerna skildrar barns och växters olika, men ibland synkroniserade, tidsförlopp. Fytomorf avser växtspecifika attribut, medan antropomorf avser förmänskligade attribut. Därtill används termerna krononormativitet, cyklisk tid och långsam tid för att analysera hur tid kan utgöra en maktordning i bilderböckernas berättelser om växter och barn som innebär att vissa typer av tid privilegieras.

Material

De böcker vi har valt att analysera är två relativt nyutgivna bilderböcker riktade till barn i förskoleåldern vars berättelser har relationer mellan barn och växter som sitt huvudtema: *En blommas liv* skriven av Stefan Casta och illustrerad av Sara Lundberg samt *Maskrosdagen* skriven och illustrerad av Per Gustavsson. Urvalskriterierna har handlat om att växter ska presenteras som en av böckernas huvudkaraktärer och inte enbart agera passiv kontext

eller dekorativ bakgrund till en berättelse. Urvalskriterierna har också handlat om att nära relationer mellan barn och specifika växter utgör det huvudsakliga temat i bilderboken. Verk som exempelvis fokuserar på odling, såsom Carin och Stina Wirséns *Odla med Omar* (2018) samt Sarah Vagnas och Astrid Tolkes *Vi odlar smultron* (2018), har således uteslutits. Även böcker som kan beskrivas som odlingsmanualer för barn, såsom Michael Hollands och Maria Deks *En liten odlares handbok* (2025) samt Kristina Henkels och Linda Blåfors Carlssons *Växter älskar bajs!* (2021), har uteslutits. Likaså har vi valt bort böcker som fokuserar på att förmedla fakta kring olika växter, såsom Rebecca Malmskölds *Sommarblommor. För en liten trädgårdsmästare* (2021) och Emma Janssons *Mina första blommor och ätbara växter* (2021).

Inga studier har tidigare undersökt *Maskrosdagen* eller *En blommas liv*.

Tidigare forskning

I fråga om urvalet av tidigare forskning bedöms två olika men sammanlänkade forskningsfält vara relevanta för den här artikelns innehåll. Det första forskningsfältet inbegriper ekokritiska analyser av bilderböcker. Det andra forskningsfältet handlar om studier som särskilt fokuserar på växtrepresentationer i bilderböcker med inspiration från kritiska växtstudier och nymaterialistisk teori. Tid som analytisk kategori har inte lyfts explicit i någon större utsträckning i dessa studier, men vi kommer att visa hur studierna har många beröringspunkter med tid som kategori.

Ekokritiska analyser med fokus på tid

Ekokritiska analyser av bilderböcker har genomförts utifrån begrepp som skräpestetik, naturrepresentationer, möjlighetsmakt och bilderboken som ekokritisk text (Wistisen, "Leken", "Skräpestetiska möjligheter"; Åkerholm; Goga). Vi kommer här fokusera på studier som explicit använder tid som analytisk kategori.

Maria Jönsson undersöker spänningsfältet mellan de olika tidsuppfattningar som skildras i Anna Höglunds *Om detta talar man endast med kaniner* från 2013. Med hjälp av José Esteban Muñoz och Elizabeth Freemans teorier kring queer temporalitet beskriver Jönsson hur Höglund gestaltar ögonblick av identifikation över art- och generationsgränser. Hon visar också på hur ett annat av Höglunds verk, *Barnet som inte kunde blunda* (2020), skildrar en "planetär tidslighet" jämte en "specifik mänsklig tidsrymd" genom barnets blick (Jönsson 165). Med Muñoz begrepp noterar hon hur ett "efemärt,

queert ögonblick har kilat in sig” i berättelsen (165). Jönssons analys och hennes användning av Freemans och Muñoz teorier har inspirerat till vårt val av teoretiska begrepp och artikelns analys av bilderboken som öppning för tillfälliga upplevelser av delad tid.

Även Karin Nykvist analyserar i en studie hur olika tidsförlopp skildras, här med fokus på Barbro Lindgrens barnpoesi. Genom en ekokritisk läsning visar Nykvist hur Lindgrens dikter problematiserar den vanemässiga företeelsen att använda den mänskliga kroppen och livsförloppet som utgångspunkt. I sin studie åskådliggör hon hur Lindgren laborerar med olika tidsförlopp och konstaterar att det mänskliga tidsförloppet bara är ett av många i hennes poesi. På det här sättet figurerar exempelvis trädet, stenen eller fågeln inom ramen för sina egna, specifika tidsförlopp i Lindgrens poesi. I föreliggande studie utgår vi från idén om hur olika tidsförlopp skildras i Lindgrens poesi som Nykvist lyfter fram. I vår studie vill vi dock även fokusera på hur olika tidsförlopp förhåller sig till varandra och ibland synkroniseras. Det innebär att vår analys innefattar hur barnet såväl som blomman växer och utvecklas genom bilderbokens handling.

Mia Österlund diskuterar betydelsen av djup tid och konkurrerande tidsordningar i Linda Bondestams *Mitt bottenliv. Av en ensam axolotl* (2019). Hon beskriver denna bilderbok som en havssjälvbio-grafi berättad av en axolotl, och noterar hur den kontrasterar livets begynnelse och evolution mot senmodern kapitalism och konsumtionskultur. Österlunds analytiska fokus ligger på tidsordningar, vilket gör att axolotlens agens och röst inte hamnar i fokus. Hon beskriver inzoomning och utzoomning som litterära grepp för att gestalta tid, vilket skiljer sig från de litterära greppen i våra utvalda böcker som håller sig nära växt- och barnkaraktären och sällan zoomar ut från dem.

Kritiska växtstudier och analyser av växtrepresentationer i bilderböcker

Det andra forskningsfältet med relevans för vår undersökning handlar om studier av växtrepresentationer i bilderböcker med inspiration från kritiska växtstudier. Inom ramen för kritiska växtstudier och miljöhumaniora har Michael Marder problematiserat hur växters utveckling och växande skildras i litteratur, konst och film. Han riktar exempelvis kritik mot hur växters växande ofta skildras som ”a purely quantitative increase in extension” och i den meningen verkar ytterst reduktionistiskt (Marder 151). Växande som tema har särskilt tydliga beröringspunkter med tid som analytisk kategori, vilket vi kommer att visa i artikelns analys.

Lykke Guanio-Uluru, Nina Goga och Beatrice G. Reed är några av de forskare som omsätter kunskaper och metoder från kritiska växtstudier och använder dem för att analysera bilderböcker (Goga et al.; Reed, "Du behøver bare se dig lidt omkring"). Några teman som särskilt undersökts är växters agens, frön och växande. Alla dessa teman har dock beröringspunkter med tid. Studierna inom detta forskningsfält har på olika sätt utforskat hur växters subjektivitet och "röst" skildras i bilderböcker. Exempelvis konstaterar Guanio-Uluru att växten ges subjektivitet genom att föras med en narrativ "röst" i en berättelse, vilket tenderar att problematisera en berättelses antropomorfa argument. Reed noterar i sin artikel "The Role of Plants in Contemporary Swedish and Norwegian Picturebooks" (2024) att växtkaraktärer ofta får rollen som bakgrund eller fond för en berättelse. Samtidigt synliggörs växterna sällan som unika arter utan oftare i termer av generella, icke-specifika växtdrag. Växternas agens är en viktig aspekt av de bilderböcker vi analyserar, samtidigt som vi väljer att utgå från *både* barns och växters agens såsom de manifesteras i form av olika tidsförlopp.

Lizao Hu undersöker de verbala och visuella representationerna av små frön i tre bilderböcker för barn. Studiens analytiska ansats grundas i kritiska växtstudier och nymaterialistisk teori. Hu visar att frön antropomorfiseras och att frön skildras som dekorativa element. Samtidigt, betonar hon, skildras frön som agentiska varelser fulla av liv och energi. I relationerna mellan frön och de barn som figurerar i bilderböckerna konstaterar Hu att det skapas sammankopplingar som präglas av en kollektiv sårbarhet. Dessa sammankopplingar, menar hon, suddar delvis ut gränser mellan människor och växter, men ifrågasätter också hierarkier och maktordningar i en värld som styrs av vuxna.

Här är också Terri Doughtys studie om blomsterkaraktärer i bilderböcker viktig att nämna eftersom resultatet pekar på hur barnkaraktären i Elsa Beskows *Blomsterfesten i täppan* (1914) utvecklas till att förstå och uppskatta blomsterliv. Detta berör tid som tema i bemärkelsen att det handlar om utveckling och förändring i barnets beteende över tid. Doughtys studie jämför blomsterkaraktärer hos Cicely Mary Barker med Elsa Beskows människo-växt-hybrider. Doughty poängterar att Beskows människo-växt-hybrider vittnar om ett starkt släktskap mellan växter och människor. *Blomsterfesten i täppan* handlar till exempel om barnet Lisa som genom att få vallmojuice droppad i ögonen ges möjlighet att se att blommorna på blomsterängen är fulla av liv. Doughty beskriver detta som en berättelse om ett mänskligt barn som lär sig att se växternas liv på riktigt.

Avslutningsvis vill vi säga något om studiens bidrag till dessa forskningsfält. Vår studie bygger vidare på analyser av växters röst och agens genom att särskilt betona tid som tema. Till skillnad från Hu och Doughty är vårt analytiska fokus inte växters agens, utan de tidsförlopp som skildras. Genom att lyfta fram hur antropomorfa respektive fytomorfa beskrivningar av blommorna bidrar till att skildra olika tidsförlopp är vår ambition att visa hur dessa tidsförlopp i särskilda ögonblick synkroniseras. Även om vi fokuserar på sådana ögonblick, är det viktigt att betona att vi ser blomman och barnet som ontologiskt åtskilda organismer. Samtidigt vill vi fördjupa diskussionen kring vems tid som skildras i bilderböckerna, med utgångspunkt i Elizabeth Freemans krononormativitetsbegrepp och Julia Kristevas resonemang om "slow time" (långsam tid).

Teori och metod: Tid som analytisk kategori

En central fråga inom ekokritiken är hur människans världsuppfattning i grunden är antropocentrisk (Garrard 4). Ett sätt att närma sig detta analytiskt är att fokusera på tidsförlopp i bilderböckers illustrationer och texter om människa och natur. Vår ekokritiska analys utgår från Guanio-Ulurus beskrivning av hybrida växtkaraktärer med fytomorfa respektive antropomorfa drag i "The Phyto-Analysis Map" (2021). Vi fokuserar på hur antropomorfa respektive fytomorfa beskrivningar av blommorna fungerar som berättartekniska grepp för att skildra tidsförlopp.

Utifrån analyserna av antropomorfa respektive fytomorfa stildrag i de valda bilderböckerna har vi kategoriserat berättelser och karaktärer i termer av barntid, växttid och synkroniserad tid. Begreppen barntid och växttid handlar om hur tid markeras och illustreras beroende på om det är den mänskliga karaktären eller växtkaraktären som centreras. Med andra ord betecknar begreppen hur läsaren görs uppmärksam på att tiden går och hur människa respektive växt utvecklas. Den synkroniserade tiden handlar om att både människans och växtens villkor för att leva och utvecklas tas som utgångspunkt och centreras i ikonotexten. De mänskliga villkoren, kommunikationsformerna och rörelsemönstren privilegieras således inte i beskrivningarna. Med stöd i Kristin Hallberg använder vi termen ikonotext för att beteckna "den diskurs/utsaga eller det meddelande som realiseras när interaktionen bild/text etableras" (4). I vår studie använder vi ikonotext för att beskriva den helhet som skapas genom interaktionen mellan bild och text.

Muñoz resonemang om "ephemera" (tillfälliga ögonblick) har blivit särskilt betydelsefullt för studien ("Ephemera" 10). I sin artikel "Ephemera as Evidence. Introductory Notes to Queer Acts" (2008) beskriver Muñoz hur konst kan framkalla tillfälliga ögonblick av känslomässiga uttryck och levda erfarenheter (11). Dessa ögonblick kan betraktas som queera, konstaterar Muñoz, i den mån de bidrar till att tillfälligt rubba invanda sätt att organisera tid och producera "another understanding of what matters" (*Cruising Utopia* 81). "Ephemera as evidence" är Muñoz sätt att lyfta fram att det tillfälliga och flyktiga kan fungera som vittnesmål om queera liv, i en värld där sådana vittnesmål ofta exkluderas från den officiella historieskrivningen. Enligt Muñoz kan dessa flyktiga ögonblick betraktas som materiella och beständiga, vilket vi uppfattar som centralt i vår analys av de utvalda bilderböckerna. Vi använder Muñoz "tillfälliga ögonblick" för att beteckna hur tillfälliga och flyktiga möten mellan växter och barn i bilderböcker kan skapa ögonblick som kan stanna kvar hos läsaren. Mer specifikt använder vi begreppet för att synliggöra hur de ögonblick då växttiden och barntiden synkroniseras kan innebära att en identifikation över artgränser uppstår.

I *Time Binds. Queer Temporalities, Queer Histories* (2010) förklarar Freeman hur hon med orden "time binds" avser hur den mänskliga kroppen alltid är bunden av temporala regleringar (3). Enligt Freeman är krononormativitet den teknik genom vilken institutioner och rutiner utvecklas till att framstå som självklara, likt fakta som inte går att ifrågasätta: "Binding is what turns mere existence into a form of mastery in a process I'll refer to as chrononormativity, or the use of time to organize individual human bodies toward maximum productivity" (Freeman 3). Krononormativitet beskriver alltså hur samhället normerar tid, vilket innebär en förväntan på att människors liv bör levas i en viss kronologisk ordning. Freeman betonar att krononormativitet gör att vissa sätt att leva på (till exempel queera, icke-reproduktiva, långsamma eller cykliska livsstilar) framstår som fel eller onaturliga. Detta styr hur vi ser på värdet och betydelsen av tid (Freeman 3). I vår analys blir krononormativitet ett begrepp som belyser hur mänskliga tidsförlopp privilegieras och framställs som naturliga i vårt primärmaterial. Här blir växterna de queera, icke-normativa liv vars cykliska livsstilar delvis osynliggörs i bilderböckerna.

Vi vill dock också undersöka hur växters cykliska livsförlopp inkluderas och manifesteras i bilderböckernas berättelser. Julia

Kristeva belyser betydelsen av "slow time" (långsam tid) eller "cyclical time" (cyklisk tid), också kallad "women's time" (kvinno-tid). Denna tid, menar Kristeva, tenderar att bortprioriteras i det moderna samhällets fokus på ekonomisk produktivitet och effektivitet (207). Kristeva definierar långsam tid som "the slow, difficult and delightful apprenticeship in attentiveness, gentleness, forgetting oneself" (207). Långsam tid, föreslår hon, är tiden som tillhör den andre och kan även betraktas som tiden som skapar ett överbryggande av det egna jaget. Om vi översätter Kristevas beskrivning av den andre till att handla om människans relation till natur och växter, blir hennes begrepp cyklisk tid och långsam tid produktiva analysverktyg för att undersöka hur växters cykliska livsförlopp synliggörs i våra utvalda bilderböcker.

Växttid och barntid

Analysen av bilderböckerna behandlar ett verk i taget och avrundas med ett avsnitt som fokuserar på när växtens tid och barnets tid synkroniseras.

Humleblomstertid

I *En blommas liv* är det framför allt humleblomstrets perspektiv som beskrivs. I denna bilderbok täcks ett tidsförlopp om ett helt år. Den inleds med att blomman upptäcker den mänskliga karaktären, flickan, igen efter att ha sett henne en gång tidigare:

En morgon när blomman stod full av humlor kom flickan plötsligt tillbaka. Blomman blev generad och rodnade. Men den tänkte att den här gången skulle det nog ske. Den skakade av sig lite pollen som humlorna spillt. Så rätade den försiktigt på sig och log mot flickan. (Casta och Lundberg)¹

På det här uppslaget görs tvära kast mellan en fytomorf och antropomorf skildring av blommas liv. Texten riktar fokus mot blommas biologiska kännetecken genom att använda ordet pollen och tydliggör att det är humlorna som är intresserade av pollen. Utifrån detta kan vi tolka det som att gestaltningen av "humleblomstertid" villkoras av naturens förlopp – av sol, humlor och pollinering. Samtidigt gör texten antropomorfa beskrivningar av hur blomman blir generad och rodnar. Även om synvinkeln således är blommas beskrivs tidsförloppet med referenser till mänskliga attribut och egenskaper, vilket stämmer väl överens med Guanio-Ulurus beskrivning av en hybrid växtkaraktär.

På nästa uppslag illustreras en årstidsväxling och hur sommaren gör sitt inträde:

Solen blev starkare och dagarna längre. Doften från gullvivorna städades bort av en varm sommarvind. Gärdsmynnen sjöng inte mer. Men ungarna skrek i boet och hanen och honan kom flängande med näbbarna fulla av mat. Blomman kände en oro inom sig. Den såg sig försiktigt omkring och märkte att flera av de äldre blommorna redan somnat in. Nu är det snart min tur, suckade den. Åh, vad tiden rusar iväg! (Casta och Lundberg)

Bilden som ackompanjerar texten visar hur flera av de andra blommorna börjat sloka och böjer sig åt olika håll. En bild av blommans livscykel och förgänglighet tecknas som yttrar sig i att de "äldre" blommorna redan har "somnat in".

Freemans begrepp krononormativitet är intressant att ta spjärn emot när det handlar om skildringar av växttid. Vi kan anta att en krononormativ skildring av växttid skulle kunna fokusera på det produktiva och effektfulla i växtens livscykel, med andra ord blomningsperioden. I *En blommas liv* vänds dock fokus redan tidigt till slokande och vissnande blommor. Allra mest affektivt görs detta i helsidesillustrationerna med inzoomningar på grupper av nedböjda blommor med mörka, lilafärgade stjälkar. Även Marders kritik mot en reduktionistisk avbildning av växande i litteratur är intressant att lyfta fram här. Textutdraget ovan synliggör nämligen att *En blommas liv* inte följer en sådan reduktionistisk logik. Istället zoomar berättelsen tydligt in på processen av vissnande och slokande. Slokandet blir en viktig illustration och indikation på hur tiden passerar för blomman och att blommans liv är cykliskt. Detta kan också beskrivas som ett fytomorft förhållningsätt där blommans egna sätt att kommunicera och "visa" sin ålder och livsfas blir viktiga.

Med referens till Kristeva kan vi benämna detta som en skildring av växttid i termer av cyklisk tid eller långsam tid (207), som något annat än ett reduktionistiskt, krononormativt fokus på tillväxt och estetiskt tilltalande blomning. Hösten, och inte bara sommaren, skildras också tydligt i *En blommas liv*:

Blomman stod orörlig. Det såg ut som om den försovit sig. Men mellan de rosa kronbladen fanns bara grått hår. Blomman var borta. Den varken hörde eller såg flickan och valpen som kom rusande nedför slänten. (Casta och Lundberg)

Nästa uppslag visar skogen klädd i vinterskrud och blomman är nu försvunnen. Bilderna visar därefter hur solen smält ner snön och hur blommans gröna övervintrade blad "yrvaket" börjar röra sig vid marken (Casta och Lundberg). När våren kommer slår blomman ut och flickans pappa gör henne uppmärksam på blomman: "Så ropade han: Liv, kom och titta! Här växer det humleblomster!" (Casta och Lundberg). Här växlar berättarperspektivet från att skildra blomman synvinkel till att fokusera på det första mötet mellan flickan och blomman sett ur flickans perspektiv. Ett skifte sker med andra ord från växttid till barntid, det vill säga att tiden nu markeras av mänskliga villkor.

Barntid I

Uppslaget som skildrar det första direkta mötet mellan flickan och blomman kommer sent i *En blommas liv*, närmare bestämt på det näst sista uppslaget. Först här får vi möta flickan som en karaktär som blir lika viktig som blomman. Det här uppslaget visar upp den första närbilden på flickans ansikte. Flickans helkroppsfigur har funnits med på nästan varje uppslag, men beskriven på långt håll, springande i skogen med sin hund. På samtliga bilder innan uppslaget där flickan och blomman möts skildras flickan i rörelse på olika sätt. Hon springer, hoppar eller rullar runt på marken. Här är det ett mänskligt rörelsemönster som skildras. Med stöd i Freemans resonemang kan vi tolka det som att tiden som skildras på dessa uppslag utgår från en norm om vad barntid och barnaktivitet bör vara. Först på uppslaget där flickan och blomman möts för första gången skildras flickan i stillhet, när hon uppmärksam och förundrat betraktar blomman. Här skulle Kristevas långsamma tid kunna sägas manifesteras som tydligast:

– Men vad fin den är, sa flickan och sjönk ner bredvid blomman. Flickans ord gjorde blomman alldeles varm av lycka. Men plötsligt blev den rädd att flickan tänkte bryta av stjälken. Blomman skakade sakta på huvudet. Pappan såg hur flickan drog tillbaka handen. (Casta och Lundberg)

Från att ha befunnit sig på distans från varandra framstår nu blomman och flickan som synkroniserade. Detta betyder dock inte nödvändigtvis att de är jämlika. Texten skildrar flickan som någon i en maktposition som kan bryta blommans stjälek och skada den. Illustrationen skildrar flickan sittande på huk med handen höjd mot blomman. Här porträtteras barnet som en representant för en våldsam mänsklighet. Barnet kan därigenom betecknas som bundet av vad

Freeman skulle kalla kronosnormen, med en benägenhet att agera för egen vinning utan hänsyn till den andre (3), i det här fallet blomman. Ett potentiellt ekokritiskt budskap (Jönsson 173) framträder också; om barnen lär känna växtens livsfaser förstår de att om de plockar blomman kommer blomman dö eftersom den förlorar kontakten med sina livgivande rötter. Detta kan även tolkas som en ekokritisk position som ifrågasätter människans hänsynslösa exploatering av naturen och vill visa på alternativa motståndshandlingar.

Barntid II

I *Maskrosdagen* leder en pojkkaraktär handlingen framåt. Bilderboken inleds med att läsaren introduceras för en pojke som försöker hindra sin pappa från att dra upp maskrosor från sin trädgårdsodling. Pojken tar de tre sista maskrosorna innan pappan hinner rensa bort dem och sätter sig under ett pilträd. Denna del av *Maskrosdagen* präglas av att maskrosorna i illustrationerna är förmänskligade (jfr Guanio-Uluru). De skildras med ögon och mun. Stjälkar och blad är dock fytomorft illustrerade, men formade som armar och ben. Maskrosorna är, som Guanio-Uluru beskriver, utformade som hybrider av människor och växter, och på det sättet samtidigt fytomorfa och antropomorfa.

Maskrosorna och pojken börjar prata med varandra. Det är emellertid barnets fartfyllda mobilitet som skildras, och utgångspunkten är det mänskliga tidsbegreppet och den mänskliga kommunikationsformen. Kristevas långsamma tid lyser med andra ord med sin frånvaro. Bilderna visar hur pojken och maskrosorna åker trampbil i trädgården, och maskrosorna vill gärna gunga. Texten lyder: "Högre! ropade de" (Gustavsson). I ikonotexten beskrivs hur maskrosorna har blivit större och nu vill klättra i träd. Pojken hjälper dem. För att återknyta till Freemans resonemang kring krononormativitet förblir det mänskliga aktivitetsmönstret kronosnormen som maskrosorna får verka inom. Därefter växlar dock berättelsen över till vad vi har valt att kalla för växttid, i det här fallet "maskrostid".

Maskrostid

Skiftet till maskrostid sker när pojken och maskrosorna leker i trädgården:

- Nu hjular vi!

Allt blev uppochner och huller om buller.

Jag hjulade runt i trädgården tills jag upptäckte att maskrosorna inte ens försökte. (Gustavsson)

Maskrosorna ser plötsligt bleka ut och deras bladarmar börjar hänga och sloka. Här växlar berättelsen över till maskrosornas tidsförlopp, och den går också över från en antropomorf skildring av maskrosorna till en fytomorf sådan:

- Men vad är det? Tycker ni inte om att hjula, frågade jag.
- Vi kan inte längre. Vi har blivit för gamla, vi orkar bara sitta.
- Nä, ni är bara lite sjuka. (Gustavsson)

Pojken försöker göra en röntgenundersökning av blommorna för att se om det finns något fel på insidan. Han experimenterar alltså med mänskliga tekniker för att försöka förstå maskrosornas situation. Vi kan tolka det som att barnet försöker bemästra vad Kristeva kallar "det långsamma, svåra och härliga lärlingsskapet i uppmärksamhet, mildhet, att glömma sig själv" (Kristeva 207, vår översättning). På ett liknande sätt kan vi skönja de första tecknen på en process där pojken börjar se blommorna på "riktigt", vilket påminner om Doughtys beskrivning av hur flickan Lisas syn på växter utvecklas i Beskows *Blomsterfesten i täppan*.

Nu är maskrosorna inte gula längre, och texten beskriver hur de har blivit "luddiga runt ansiktet":

- Ni måste vara väldigt sjuka, sa jag.
- Maskrosorna svarade inte. De bara låg där alldeles tysta och bleka.
- Medicin, tänkte jag, de måste ha medicin. (Gustavsson)

Här blir det tydligt att berättelsen växlar från ett förmänskligande av blommor till en fytomorf beskrivning av hur maskrosor ser ut när de börjar vissna utan sin förankring i jorden. Med Kristevas långsamma tid kan vi synliggöra hur ikonotexten markerar hur tiden saktas ner när pojken försöker överbrygga sin mänskliga position för att förstå maskrosornas, den andres, situation (207). Genom att testa huruvida hallonsaft fungerar som "medicin" för maskrosorna försöker pojken närma sig maskrosornas livscykel.

Synkronisering av barntid och växttid

I båda bilderböckerna finns en tydlig vändpunkt där det beskrivs hur barntid och växttid synkroniseras. I *En blommas liv* går tidsperspektivet från att vara blommans till att bli ett delat tidsperspektiv när flickan upptäcker blomman. Illustrationerna visar, genom inzoomningar på flickan och blomman riktade mot varandra, hur en synkroniserad tid upprättas. I den synkroniserade tiden produceras

tillfälliga ögonblick (jfr Muñoz, "Ephemera") som präglas av känslor och stämningar av lycka, oro, lyssnande, omtanke, upplysning och förståelse. Blomman blir rädd för att flickan ska plocka den:

- Vad är det, Liv? undrade han.

- Jag tyckte att den sa något till mig, sa flickan förvånad.

Pappan såg på flickan. Så skrattade han och sa:

- Ska du inte plocka den då?

Flickan skakade på huvudet.

- Inte den här, sa hon. Den är så fin där den står. (Casta och Lundberg)

Detta kan uppfattas som en nyckelscen i *En blommas liv*, där flickans och blommans tidsperspektiv kopplas samman. Denna synkronisering innebär att flickan stannar upp, sätter sig ner för att se blomman och för att anpassa sig till blommans livsmiljö och förutsättningar. Synkroniseringen manifesteras också i att flickan förstår att den mänskliga handlingen kan gripa in i och påverka blommans tidsförlopp. Även här kan vi tolka det som att *En blommas liv* illustrerar Kristevas långsamma tid genom att ta blommans cykliska tidsförlopp som utgångspunkt. Via Marders kritik mot reduktionistiska sätt att skildra växter i litteratur skulle vi dock även kunna uppmärksamma att det är humleblomstrets blommande tillstånd som får flickan att stanna upp och beundra växten. En slokande, vissnande blomma hade kanske inte väckt samma känsla av beundran och hade kanske inte heller fått flickan att stanna upp. Därigenom kan Marders kritik belysa hur humleblomstrets utvecklingsprocess i *En blommas liv* till viss del reduceras till estetisk dekoration, där blomningen blir slutprodukten i en linjär tidsordning.

Även i *Maskrosdagen* finns en tydlig vändpunkt i slutet av berättelsen där skildringen av tidsförlopp växlar till gemensam, synkroniserad barn- och växttid. Detta sker när pojken ser att maskrosorna börjar sloka och han försöker förstå deras situation. Vi kan notera hur det i den synkroniserade tiden produceras tillfälliga ögonblick som karaktäriseras av sorg, uppgivenhet och maktlöshet (jfr Muñoz, "Ephemera"). Dessa tillfälliga ögonblick är således inte med nödvändighet fyllda av positiva känslor. Maskrosorna är nu alldeles grå, och texten beskriver hur "rummet var fullt av svävande änglar" (Gustavsson). Textens metaforik är både poetisk och affektiv. Bilderboken som konstform möjliggör här alternativa, artöverskridande tidsuppfattningar. Pojken vaknar nästa morgon och tänker direkt på maskrosorna. Han tittar ut genom fönstret där trädgården är full av nya maskrosor:

Det jag såg var helt otroligt!

Tusen solar sken i det gröna!

- Kom ner, ropade pappa. Jag orkar inte rensa mera maskrosor. Dom är för många! Kom ner och ta med dej saften. (Gustavsson)

Från ett uppslag till ett annat har maskrosorna släppt sina frön, fröna har rotat sig och vuxit upp till nya maskrosor. Läsaren vänder blad och möter en bild av en gräsmatta full av utslagna, blommande maskrosor. Formmässigt täcker denna bild hela uppslaget medan majoriteten av de tidigare uppslagen varit uppdelade på två olika boksidor, vilket bidrar till det affektiva anslaget i beskrivningen av maskrosornas återkomst. Illustrationen av maskrosornas tidsförlopp är starkt romantiserad och skulle med Marders ord kunna beskrivas som reduktionistisk i sitt sätt att framställa maskrosens växandeprocess. Detta innebär att ikonotexten inte erbjuder läsaren att följa hela maskrosornas komplexa utveckling från frö till blomma. Samtidigt kan vi med stöd i Muñoz spekulera i hur tillfälliga ögonblick av identifikation kan uppstå på detta uppslag, präglade av pojakens försök att tänka sig in i maskrosornas tidsförlopp och hans glädje över att gräsmattan åter svämmas över av maskrosor.

Likt Jönsson beskriver kan vi notera hur bilderboken som konstform erbjuder en möjlig queer tid där barn och växter för ett kort ögonblick kan tyckas likna varandra. Även om barn och växter är ontologiskt åtskilda förmår ikonotexten i de bilderböcker vi har granskat att skapa tillfälliga ögonblick där barns och växters tid tycks vara synkroniserade i bemärkelsen delade. De två bilderböckerna skapar en känsla av att blommans liv hänger ihop med människans. Bilderboken som konstform och estetisk upplevelse kan därmed erbjuda en vision av alternativa verkligheter och en känsla av hopp. På samma sätt kan bilderboken betraktas som ett konstverk som kan skapa platser och upplevelser där såväl barn- som vuxenläsare kan uppleva ögonblick av gemenskap och ontologiska överlappningar med icke-mänskliga arter.

Avslutning: Bilderböckers potential som ekokritiska texter

I båda bilderböckerna växlar de fytomorfa och antropomorfa beskrivningarna av blommorna ständigt och går in i varandra. Detta gör det svårt att bestämma om och när det är en människocentrerad diskurs som iscensätts. Det är fytomorfa bilder och texter i böckerna som fungerar som viktiga hjälpmedel för att konkretisera och

visualisera hur växande sker och hur det som är dolt för det mänskliga ögat kan göras möjligt att uppfatta. I vår studie kan vi konstatera att växternas agens blir synlig genom att hela deras livsförlopp åskådliggörs med hjälp av fytomorfa bilder av hur de växer, slokar och som, texten i *En blommans liv* beskriver, "somnar in". Detta kan sägas motverka risken att reproducera reduktiva föreställningar om växter som pittoreska och i första hand dekorativa (Marder). Det kan även bidra till att motverka kronosnormens dominans och öppna upp för fler beskrivningar av vad cyklisk tid eller långsam tid skulle kunna innebära (jfr Kristeva). Samtidigt behöver vi kritiskt granska berättelserna utifrån Freemans resonemang kring krononormativitet. Att identifiera hur kronosnormen iscensätts i bilderböcker, där växter och djur figurerar som centrala karaktärer är en nödvändighet för att kunna utmana den.

Flera tidigare studier lyfter barnlitteratur som ekokritiska texter eller motberättelser med förmågan att "störa" en antropocentrisk maktordning (Wistisen, "Leken", "Skräpetetiska möjligheter"; Nykvist; Hu). Exempelvis menar Wistisen att motberättelser kan "återförtrolla naturen och överbygga dualismen mellan mänsklig kultur och ickemänsklig natur" ("Leken" 5). I vår studie uppmärksammar vi hur bilderböckerna vi analyserar problematiserar normen att använda det mänskliga tidsförloppet som utgångspunkt. Samtidigt har vi likt Jönsson fokuserat analysen på ögonblick där tidsförloppen sammanfaller och tillfälliga möten sker. Jönsson beskriver det som att identifikation sker över artgränser (163), vilket här skulle kunna antas innebära ett slags ömsesidigt möte mellan barn och växt. Även Doughty lyfter idén om ett ömsesidigt inslag av omtanke i relation till Lasses möte med växter i Beskows *Lasse-liten i trädgården* från 1920 (26). Vi vill med vår analys dock betona att det är barnet som utvecklas och lär sig saker i mötet, medan blomman främst blir respekterad för sin egenart och undgår att bli plockad. Identifikation kan således, utifrån vår analys, enbart ske om barnet ser och förstår att hen på vissa sätt liknar blomman och är en del av dess ekosystem.

Maskrosdagen rymmer en intressant parallell till Doughtys studie och Beskows skildring av det rebelliska ogräset som får symbolisera klassuppror i *Blomsterfesten i täppan* (27). Slutscenen i *Maskrosdagen*, där maskrosorna på nytt fyller hela gräsmattan med sina gula blommor, kan tolkas som en hämnd mot pappan som i början av berättelsen egenmäktigt rensade ut maskrosorna. Pappan i *Maskrosdagen* positioneras som representant för en generation som är tondöv för naturens växlingar och deras egen inblandning i den. Detta är också

något som skulle kunna undersökas i framtida studier, exempelvis i relation till begrepp som "ekologisk maskulinitet" vilket myntats av Martin Hultman och Paul Pulé. Barnen i vårt primärmaterial skildras däremot som människor som förmår att se växter på riktigt. Denna romantisering av barnets relation till naturen, inklusive polariseringen mellan barn och vuxna, gynnar inte diskussioner om ansvar och agens i miljökrisen där vuxnas ansvar bör vara i fokus.

Jönsson frågar sig vem det ekokritiska budskapet är riktat till i de böcker hon analyserar – vuxna eller barn (171). Vi menar, utifrån vår analys av *En blommas liv* och *Maskrosdagen*, att berättelserna bör ses mindre som föreskrivande uppmaningar och mer som öppningar för samtal, känslor och upplevelser mot fonden av människans destruktiva relation till naturen. Det blir då viktigare att fokusera på vad Muñoz i "Ephemera as Evidence" kallar för de tillfälliga ögonblick som kan förmedlas genom dessa bilderböcker. Dessa tillfälliga ögonblick menar vi rör och berör barn lika mycket som vuxna.

Biografisk information: Emilie Moberg är lektor vid Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet. Hennes forskning är inriktad på naturvetenskapsdidaktik i förskolan med särskilt fokus på barns möten med växter. Mellan 2025 och 2028 leder hon forskningsprojektet Att stärka växtkännedom i förskolan. Plats-baserade metoder för att uppmärksamma växters mångfald med utgångspunkt i pollinering finansierat av Vetenskapsrådet.

Anna Westberg Broström är docent i barn- och ungdomsvetenskap och prefekt vid Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet. Hennes forskning har handlat om förskola och sexualitet. Tillsammans med kollegor publicerade hon 2022 en artikel om barnsyn och barns aktörskap i sexualbrottsförebyggande litteratur för förskoleåldern.

Noter

1 Både *En blommas liv* och *Maskrosdagen* är opaginerade.

Litteratur

Calvo, Paco, Monica Gagliano, Gustave Souza och Anthony Trewavas. "Plants Are Intelligent, Here's How". *Annals of Botany*, vol. 125, nr 1, 2020, s. 11–28, doi.org/10.1093/aob/mcz155.

Casta, Stefan och Sara Lundberg. *En blommas liv*. 2008. Opal förlag, 2021.

Doughty, Terri. "A Relational Poetics of Plant-Human Interactions". *Plants in Children's and Young Adult Literature*, redigerad av Melanie Duckworth och Lykke Guanio-Uluru, Routledge, 2021, s. 19–30.

Druker, Elina. "Var befinner sig den svenska bilderboksforskningen? En kartläggning av bilderboksforskningens etablering och expansion". *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning*, vol. 41, 2018, s. 1–14, doi.org/10.14811/clr.v41i0.334.

Freeman, Elizabeth. *Time Binds. Queer Temporalities, Queer Histories*. Duke University Press, 2010.

Garrard, Greg. *Ecocriticism*. Routledge, 2023.

Goga, Nina. "I begynnelsen var treet. Økokritisk lesning av omformingen fra et stykke tre til gutt i Carlo Collodis *Le avventure di Pinocchio. Storia di un burattino* (1883)". *Barnelitterært forskningstidsskrift*, vol. 8, nr 1, 2017, s. 18–28, doi.org/10.1080/20007493.2017.1308750.

Goga, Nina, Lykke Guanio-Uluru och Beatrice G. Reed. *Planter i skandinavisk barne- og ungdomslitteratur. Bildebøker, klimafiksjon og sakprosa*. Universitetsforlaget, 2024.

Guanio-Uluru, Lykke. "Analysing Plant Representation in Children's Literature. The Phyto-Analysis Map". *Children's Literature in Education*, vol. 54, 2021, s. 149–167, doi.org/10.1007/s10583-021-09469-2.

Gustavsson, Per. *Maskrosdagen*. Alfabeta bokförlag, 2012.

Hallberg, Kristin. "Ikonotext revisited – ett begrepp och dess historia". *Barnelitterært forskningstidsskrift*, vol. 13, nr 1, 2022, s. 1–10, doi.org/10.18261/blft.13.1.2.

Hu, Lizao. "Seeds of Change. Negotiating Hierarchies in Seed Picture-book Stories". *Ecozono*, vol. 15, nr 1, 2024, s. 22–38, doi.org/10.37536/ECOZONA.2024.15.1.5247.

Hultman, Martin och Paul M. Pulé. *Ecological Masculinities. Theoretical Foundations and Practical Guidance*. Routledge, 2018.

IPBES. *Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*. E. S. Brondizio, J. Settele, S. Díaz och H. T. Ngo, redaktörer. IPBES sekretariat, 2019, doi.org/10.5281/zenodo.3553579.

Jönsson, Maria. "Klocktid, stjärntid, myrtid. Ekokritiska besvärjelser och queer temporalitet i samtida bilderbokspoesi". *Tidsligheter. Ekokritiska, barnlitterära och kulturteoretiska perspektiv på tid*, redigerad av Mia Österlund, Ann-Charlotte Palmgren och Pia Ahlbäck, Svenska litteratursällskapet i Finland, 2024, s. 155–176.

Kristeva, Julia. "Women's Time". *The Kristeva Reader*, redigerad av Toril Moi, Columbia University Press, 1986, s. 187–213.

Marder, Michael. "The Place of Plants. Spatiality, Movement, Growth". *Performance Philosophy*, vol. 1, 2015, s. 185–194, doi.org/10.21476/PP.2015.1128.

Muñoz, José Esteban. *Cruising Utopia. The Then and There of Queer Futurity*. New York University Press, 2009.

---. "Ephemera as Evidence. Introductory Notes to Queer Acts". *Women & Performance. A Journal of Feminist Theory*, vol. 8, nr 2, 1996, s. 5–16, doi.org/10.1080/07407709608571228.

Nykvist, Karin. "'Stenarna de suttit på / står ännu kvar'. Ekokritiska läsningar av Barbro Lindgrens poesi". *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning*, vol. 44, 2021, s. 1–21, doi.org/10.14811/clr.v44.639.

Reed, Beatrice G. "'Du behøver bare se dig lidt omkring'. Representasjon av planter i svenske og norske bildebøker fra tidlig 1900-tall". *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning*, vol. 46, 2023, s. 1–20, doi.org/10.14811/clr.v46.797.

---. "The Role of Plants in Contemporary Swedish and Norwegian Picturebooks". *International Research in Children's Literature*, vol. 17, nr 2, 2024, s. 129–143, doi.org/10.3366/ircl.2024.0559.

Wistisen, Lydia. "Leken i antropocen. Skräpestetik i Barbro Lindgrens *Loranga, Masarin och Dartanjang* (1969) och *Loranga, Loranga* (1970)". *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning*, vol. 41, 2018, s. 1–19, doi.org/10.14811/clr.v41i0.316.

---. "Skräpestetiska möjligheter. Kollage, bricoleurer och miljödebatt i Inger och Lasse Sandbergs 1960-talsbilderböcker". *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning*, vol. 46, 2023, s. 1–24, doi.org/10.14811/clr.v46.813.

Åkerholm, Katrina. "Att förhålla sig till ovisshet i litteraturundervisningen. Litteraturdidaktiska perspektiv på Linda Bondestams klimatbilderbok *Mitt bottenliv*". *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning*, vol. 47, 2024, s. 1–16, doi.org/10.14811/clr.v47.903.

Österlund, Mia. "En tid bortom människans. Djuptid och ekokritiska perspektiv i Linda Bondestams bilderbok *Mitt bottenliv*". *Tidsligheter. Ekokritiska, barnlitterära och kulturteoretiska perspektiv på tid*, redigerad av Mia Österlund, Ann-Charlotte Palmgren och Pia Ahlbäck, Svenska litteratursällskapet i Finland, 2024, s. 116–121.

Österlund, Mia, Ann-Charlotte Palmgren och Pia Ahlbäck, redaktörer. *Tidsligheter. Ekokritiska, barnlitterära och kulturteoretiska perspektiv på tid*. Svenska litteratursällskapet i Finland, 2024.